

Motion till riksdagen

1987/88:U13

av Ulla-Britt Åbark m. fl. (s)

med anledning av prop. 1987/88:154 med förslag till lag om förbud mot utförsel av krigsmateriel, m. m.

---

1. En allt starkare opinion har vuxit fram i samband med de senaste årens många avslöjanden om olagliga vapenaffärer. Denna opinion måste beaktas vid utformandet av den svenska vapenexportpolitiken inför 1990-talet.

Det är angeläget att en utredning tillsätts i omedelbar anslutning till att medborgarkommissionens betänkande föreligger. Utredningens uppgift bör bli såväl att se över riktlinjerna för vapenexportpolitiken i framtiden som att genomföra den av regeringen aviserade analysen och bedömningen av möjligheterna för att vapenexporten minskas eller avbrytes. I det senare fallet bör även utredas hur en avvecklingsplan skulle kunna genomföras. Helst bör alternativa planer utarbetas.

Inga Thorsson framförde förra året följande om varför Sverige ansett sig tvungen att exportera vapen: "Här kommer myten in, omhuldad av praktiskt taget alla, ifrågasatt av praktiskt tagen ingen: Den heligförklarade dogmen att vi måste ha en viss vapenexport — — — därför att då blir produktionserierna i vapenindustrin längre och därmed styckekostnaderna lägre. Är nu detta så säkert? Vad vet man om den kostnadsökning som skulle bli följden av ett stopp för vapenexporten? — — — väl att märka, någon officiell undersökning har aldrig gjorts."

Det är viktigt att undersöka om de traditionella argumenten för vår vapenexport endast är "myter" som Inga Thorsson säger.

En undersökning har visat att FFV och Bofors tillsammans stod för ca 80 % av svensk vapenexport under perioden 1975 — 1985. Under samma tid utgjorde det svenska försvarets (FMV) inköp från dessa båda företag tillsammans endast 18,5 % av de totala inköpen i snitt per år.

Det betyder att FMV köpte in varor från Bofors och FFV för ca 1,2 miljarder kronor per år i 1984 års priser. Frågan blir hur mycket dyrare dessa inköp skulle ha blivit om dessa företag inte fått exportera vapen.

Ett annat exempel, som visar att det inte alls är självklart att det svenska försvaret gynnas av att ett företag får exportera, är Bofors export av fälthausbitsar.

Dessa vapen utvecklades och tillverkades av Bofors under 1970-talet för det svenska försvaret. Första exportordern fick Bofors sedan vapnet var slutfärdigt till det svenska försvaret (ammunitionsleveranserna avslutades i samband med att den första kanonen gick på export). Då uppstår frågan: När FMV förhandlade med Bofors i början av 1970-talet om leverans av

detta vapen till det svenska försvaret, vad visste man då om kommande exportmöjligheter under 1980-talet, som skulle — under 1970-talet — kunna sänka styckekostnaderna för de kanoner som skulle till det svenska försvaret och därmed påverka priset?

I betänkandet Med Sikte på Nedrustning (SOU 1984:62) framhåller utredningen att de flesta företag inom försvarsindustrin klarar att upprätthålla sysselsättning och kompetens utan export.

2. Om man ser till tillståndsgivningen för export har den utvecklats så här sedan 1981:

1981	1 541 milj. kr.	1984	2 241
1982	1 931	1985	3 120
1983	2 017	1986	4 262
		1987	3 280

Omfattningen av beviljad utförelse av krigsmateriel kommer att ge utslag i exportstatistiken under kommande år.

I avvaktan på ett ställningstagande till vapenexportpolitiken i framtiden, är det viktigt att åtgärder vidtas för att få ner nivån på den svenska vapenexporten. Svenska vapenproducenter bör inte tillåtas att kompensera minskade svenska försvarsbeställningar med en utvidgad export.

3. De välkända riktlinjer enligt vilka regeringen ger tillstånd för export är inte entydiga. De har inte sällan givits en tolkning som måste betecknas som mycket vid. Exempel på detta är vapenexporten till bl. a. Burma, Indonesien, Peru, Bangladesh, Pakistan och USA.

Det är olyckligt om riktlinjerna kan tolkas så olika att t. o. m. lagligheten i träffade avtal mellan Sverige och annat land kan ifrågasättas.

För att undvika olika tolkningar av riksdagens riktlinjer vore det önskvärt om en entydig definition av riktlinjernas begrepp "väpnad konflikt" och "inre väpnade oroligheter" kunde fastställas.

Enligt SIPRI definieras "väpnad konflikt" (armed conflict) som: "långvarig konflikt som omfattar användandet av vapen mellan två eller flera regeringar, eller mellan regeringsstyrkor och en organiserad oppositions styrka."

4. Om vapenexporten i framtiden skall minskas, för att på sikt upphöra, är det viktigt att åtgärder förbereds och vidtas så att de som arbetar inom försvarsindustrin inte förlorar sina arbeten.

Det är nödvändigt att planera en nedtrappning av vapenexporten i god tid innan produktionen börjar dras ner på allvar. Därför bör så fort som möjligt en diversifiering och omställningsprocess startas i de två exportberoende företagen Bofors och FFV.

I takt med att vapenexporten sedan minskar, kan dessa företag bygga upp en successivt ökande andel civil produktion. En sådan satsning skulle kräva att stora resurser satsades på forskning och utveckling, nya investeringar och marknadsföring. För att klara detta kan samhället gå in och stödja

dessa omställningsprocesser på olika sätt. Ett sätt är att införa s. k. omställningsfonder i enlighet med det förslag som lagts i betänkandet Med Sikte på Nedrustning. Andra sätt är att erbjuda företagen viss offentlig teknikupphandling (se bl. a. Civil produktion i försvarsindustrin genom teknikupphandling, Ds I 1983:1), etableringsstöd, regionalpolitiskt stöd m. m.

5. En annan viktig fråga gäller definitionen av begreppet krigsmateriel. Det är bra att denna fråga skall utredas. Därvid bör följande beaktas.

Det har under det senaste året bl. a. diskuterats huruvida det är rimligt att klassa patrullbåtar tillverkade av Boghammar Marin på Lidingö som civila, och därmed tillåta att de säljs till Iran. Vi vet nu att dessa båtar bestyckats och används i det s. k. tankerkriget i Persiska viken.

En annan produkt, kärnvapenkranarna från företaget Hiab-Foco i Hudiksvall, som sålts till den amerikanska flottan har också klassats som civil trots att det är fullständigt uppenbart att dessa kranar uteslutande har en militär användning.

Ett tredje exempel är exporten av militär elektronik från Sverige. De två största exportörerna av sådana produkter är Ericsson Radio Systems (ERA) och Philips elektronikindustrier AB (PEAB). Enligt KMI:s statistik så exporterade ERA krigsmateriel för mellan 10 och 50 milj. kr. 1986, PEAB för ca 100 milj. kr. Men om man läser företagens egna verksamhetsberättelser för 1986 så framgår att ERA:s militära export var ca 1 miljard kr. (!) och PEAB:s ca 400 milj. kr. Skillnaden mellan KMI:s uppgifter och företagens beror på att bara en bråkdel av de produkter som företagen exporterar klassas som krigsmateriel. En översyn av krigsmaterielbegreppet bör göras i syfte att utvidga det, för att åstadkomma en korrekt klassificering av civil respektive militär materiel.

6. Frågan om smuggling av vapen från Sverige har bl. a. kommit att handla om huruvida länder som godkänts som köpare av svenska vapen har vidareexporterat dessa. Om detta har skett, trots att mottagarlandet skrivit under ett slutförbrukarintyg, måste följderna för detta vara kännbara. Vapenexporten till ett sådant land bör stoppas och därefter inte längre komma i fråga.

För att kunna föra en seriös debatt om vapenexporten och alla de konsekvenser den för med sig i Sverige såväl som i mottagarstaterna krävs en stor öppenhet i denna fråga.

Det är därför angeläget att redovisningen av svensk krigsmaterielexport utvidgas till att också omfatta vilken typ av krigsmateriel som exporteras till respektive mottagarland.

Ett exempel på hur viktigt det är med stor öppenhet är de illegala leveranserna av fartygskanoner till Singapore som pågått under lång tid. Om det varit offentligt hur många kanoner som Singapore köpt, så hade det upptäckts långt tidigare att landet hade vidareexporterat de flesta av dessa kanoner. I detta fall har sekretessen i praktiken skyddat smugglaren och förhindrat en berättigad kritik av vapenexporten till Singapore.

7. Vapenhandeln är ett stort internationellt problem, där Sverige bara spelar

en underordnad (men för den skull inte oviktig) roll. Konsekvenserna av vapenhandeln är stora, inte minst för länderna i tredje världen.

Ungefär en fjärdedel av u-ländernas internationella skuldbörda kan beräknas hänföra sig till deras vapenimport. Den går också ut över deras inre ekonomiska och sociala utveckling. En forskarrapport till FN-studien om nedrustning och utveckling har belyst denna fråga. Den visar att ett vapenimportprogram på 200 miljoner dollar i ett genomsnittligt u-land leder till

* 20 fler döda spädbarn per 1 000 levande födda

* 3—4 års minskad livslängd

* 13—14 fler analfabeter per hundra innevånare.

Sverige bör förstärka agerandet internationellt för att försöka motarbeta de negativa konsekvenserna som vapenhandeln leder till. Det är förutom sociala och ekonomiska problem som angetts ovan, också ökande militarisering och instabilitet i flera länder och regioner i tredje världen.

Regeringen bör i olika internationella fora ta initiativ till att en internationell registrering av all vapenhandel och vapentillverkning kommer igång, samt arbeta för en begränsning av den internationella vapenhandeln.

Sammanfattningsvis anser vi följande åtgärder ytterst angelägna:

1. Att snarast se över riktlinjerna för vapenexportpolitiken i framtiden och i samband därmed analysera möjligheterna av att vapenexporten minskas eller avbryts.
2. Att en betydligt större restriktivitet tillämpas i tillståndsgivningen för vapenexport i avvaktan på ställningstagande till vapenexportpolitiken i framtiden.
3. Att riksdagens riktlinjer för vapenexport preciseras samt att begreppen "väpnad konflikt" och "inre väpnade oroligheter" ges en entydig definition, så att inga diskussioner behöver uppstå om lagligheten i träffade avtal mellan Sverige och annat land.
4. Att vidta konkreta åtgärder för att påskynda och underlätta en diversifiering och omställning av den svenska försvarsindustrin, i syfte att så snabbt som möjligt utöka andelen civil produktion.
5. Att se över krigsmaterielbegreppet i syfte att utvidga det för att åstadkomma en korrekt klassificering av civil respektive militär materiel.
6. Att redovisningen av vapenexporten utvidgas till att omfatta också vilken typ av krigsmateriel som exporteras till respektive mottagarland.
7. Att nya initiativ tas från den svenska regeringen att i olika internationella sammanhang framlägga förslag om internationell registrering och begränsning av den internationella vapenhandeln.

Hemställan

Mot. 1987/88
U13

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om åtgärder angående vapenexportpolitiken.

Stockholm den 20 april 1988

Ulla-Britt Åbark (s)

Erik Janson (s)

Lena Öhrsvik (s)

Margareta Palmqvist (s)